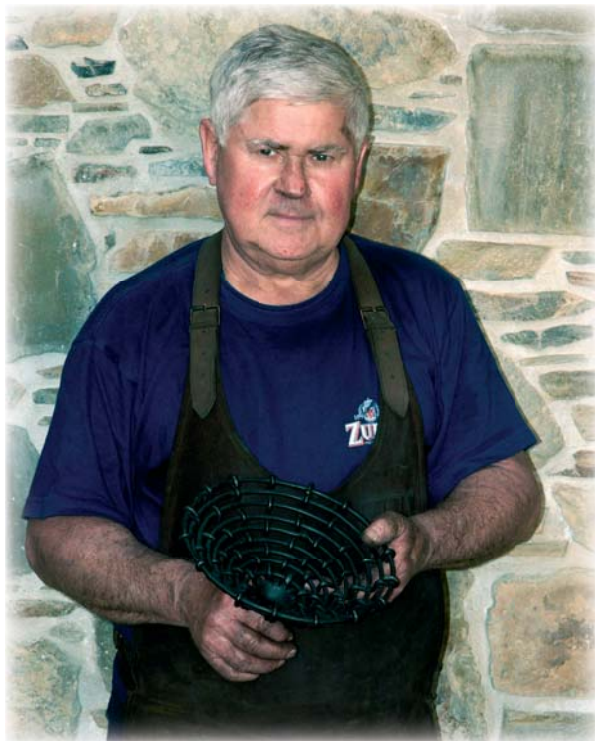

Alfred Stawaritsch ...

... tradiční kovářství

Alfred Stawaritsch

Alfred se sice narodil 24. srpna 1942 v Břeclavi, ovšem většinu života prožil na Hané, v Mladči, Konici a posléze Kostelci na Hané. Kovářské řemeslo začal vnímat poznenáhlu, a to prostřednictvím svého strýce Bohumíra Kratochvíla, kovářského mistra v Hradečné. Zde se seznámil s prostředím venkovské kovářny, kde ještě dožívala výroba zaměřená na produkci a opravy zemědělského nářadí a dřevěných vozů s loukoťovými koly. Díky tomu se seznámil s celou řadou tradičních kovářských postupů využívaných při tvarování a spojování kovu pouze základní nástroje, jako jsou výheň, kovadlina, kladivo a kleště. Řemeslu se vyučil v podniku Agrostroj Prostějov, kde také několik let pracoval, aby posléze nastoupil jako mistr odborného výcviku do Odborného učiliště Sigmgy Lutín. Zde se věnoval školení mladých učňů a své znalosti předal několika stovkám mladých kovářů. Po odchodu na odpočinek si postupně vybudoval vlastní dílnu, kde pracoval zpočátku sám a posléze společně se svými dvěma syny. Dnes zde vyrábí široký sortiment mříží, bran, zábradlí, interiérových doplňků a pro sousedy zajišťují opravy zemědělského nářadí. V poslední době dílna oživila i další tradiční kovářskou činnost a tou je okování loukoťových kol, natahování železných ráfů a opravy kování dřevěných vozů.

Zpevnění obvodu kola kovovou obručí bylo sice známé již ve starověku, ovšem provádělo se pouze u válečných a cestovních vozů. Kola zemědělských vozů byla oproti tomu neokutá, což v některých krajích Evropy přetrvávalo až do 19. století. Rozšíření dálkové silniční dopravy si však již na konci středověku vynutilo opětovné zpevnování kol železem. Nejprve

Kováři patřili v minulosti mezi běžné řemeslné obory, které nesměly chybět na žádné větší vesnici. Hlavními zákazníky byli samotní zemědělci, což

určovalo převládající charakter řemeslné práce, která se orientovala na opravy zemědělského nářadí, podkování koní a volů a výrobu

drobnějších předmětů. Výrobní sortiment, uložený ve sbírkách celé řady muzeí, zastupují nejružnější dveřní a okenní kování, zámky, jednoduché mříže a zábrany do oken, ale také kovové vybavení kuchyně a především zemědělské nářadí, jako jsou motyky, kopáče, radlice pluhů, škrabky, sekery a řetězy, jejichž výroba patřila k obzvláště náročným pracím. Zvláštností jihozápadních Čech je také výroba drobné železné plastiky, kterou představují votivní zvířátka, znázorňující

krávy a volky. Hospodáři je v den sv. Vendelína, patrona chovatelů hovězího dobytka, pokládali v kostele na oltář, aby tím zajistili zdar chovu a dobré prospívání zvířat.

to byly krátké železné pásky, spojující jednotlivé loukotě, jejich délka se postupně prodlužovala, až obepínaly téměř celé kolo. Naposledy pak došlo k jejich spojení v podobě železné obruče - ráfu. Okování kola byla běžná kovářská práce, která se dělala průběžně vedle jiných zakázek. Sesazená dřevěná kola ležela připravená v kovárně, kde postupně vysychala a v případě špatného počasí nebo nedostatku jiné práce se okovávala. K výrobě ráfu se používala železná pásovina, jejíž délku kovář podle velikosti kola pečlivě odměřil a na základě zkušenosti o něco málo zkrátil, aby se vyrovnala roztažnost materiálu po jeho zahřátí ve výhni. Na válcové ohýbačce se obruč stočila do kruhu, ve výhni se svařila a následně i rovnoměrně zahřála (čímž zvětšila svůj průměr). Pomocí dřevěných pák se přidržela na okraji kola a kladivem se naklepala na jeho obvod. Při natahování musela být obruč vždy pouze zahřátá, nikoli rozžhavená, aby nevypálila dřevo loukotí, které se navíc před nasazováním namáčelo do vody. Nasazený ráf se ochladil ve vodní lázni, tím se smrštil a pevně obepnul loukotě. Vyschlé dřevo navíc začalo natahovat přirozenou vlhkost z okolního vzduchu, mírně nabobtnalo, čímž ještě zvýšilo pevnost celého díla. Aby se ani po letech používání a neodvratné degradaci dřeva ráf z kola nesemekl, zajišťoval se uprostřed každé loukotě hřebem, který se zatloukl do díry v ráfu a na druhé straně loukotě se ohnul. Později se ke stejnému účelu používaly též šrouby, opatřené na druhé straně loukotě maticí.

Kromě okování obvodu kola se okovávala též hlava, na kterou se natáhlo z každé strany po jedné železné objímce, o kus přesahující její okraj. Důvodem takového přesahu byla ochrana osy a hlavy před vniknutím vody, nečistoty a štěrku do vnitřního prostoru, kde by mohly způsobit poškození dřeva.

